

Justitieutskottets betänkande**1981/82:44****om anslag till kriminalvården m. m. (prop. 1981/82:100 bil. 5, E, jämte motioner)**

ANDRA HUVUDTITELN

Kriminalvården

1. **Kriminalvårdsstyrelsen.** Utskottet tillstyrker regeringens i proposition 1981/82:100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkt E 1 (s. 77 och 78) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 69 737 000 kr.

2. **Kriminalvårdsanstalterna.** Regeringen har under punkt E 2 (s. 79—83) föreslagit riksdagen att dels godkänna den i propositionen beräknade driftstaten för förvaltning av fastigheter, dels till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 1 127 935 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:519 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås såvitt nu är i fråga

1. att riksdagen under bilaga 5, E 2. Kriminalvårdsanstalterna, beslutar att anvisa ett med 390 000 kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp avseende biblioteksverksamhet (yrkande 1),

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag i enlighet med vad som anförts i motionen avseende reformering av kriminalvården (yrkande 2 delvis).

I motion 1981/82:664 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs såvitt nu är i fråga

— att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående arbetsförutsättningarna för nämnderna för arbetsmarknads- och fackliga frågor (NAFF) (yrkande 4),

— att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående möjligheter för utlänningar att avtjäna straffen i sina hemländer (yrkande 6).

I motion 1981/82:918 av Bonnie Bernström (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om straffades behov av stöd för att behålla sin bostad.

I motion 1981/82:1216 av Stina Andersson m. fl. (c) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen hos regeringen begär åtgärder mot narkotikamissbruket bland de intagna på fängelserna i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 2).

I motion 1981/82:1703 av Sven Johansson m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning om åtgärder för bättre rehabilitering av intagna på kriminalvårdsanstalt enligt de riktlinjer som anges i motionen.

Utskottet

Medelsberäkningen m. m.

Regeringens förslag till medelsanvisning under denna punkt innebär att anslaget höjs från 990 989 000 kr. till 1 127 935 000 kr., dvs. med i det närmaste 137 milj. kr. Förslaget innebär vidare att antalet tjänster inom kriminalvårdsorganisationen ökas med 80; organisationen tillförs 100 nya tjänster och 20 tjänster dras in.

Enligt vad chefen för budgetdepartementet uppger i sin redogörelse för budgetförslaget (bilaga 2 s. 54) är det endast två ytterligare myndighetsorganisationer som i årets budgetproposition föreslås få nya tjänster.

Bakgrunden till regeringens förslag till medelsberäkning under denna punkt är den besvärliga beläggningssituationen på anstalterna och häktena. Antalet fängelsedömda som togs in på kriminalvårdsanstalt under åren 1976 och 1977 utgjorde 9 901 resp. 9 742. Motsvarande siffror för åren 1978—1980 var 10 547, 10 822 och 12 054. Även de genomsnittliga strafftiderna har ökat, och medelbeläggningen vid anstalterna har under den senaste treårsperioden ökat med ca 11 %. Antalet personer som genom lagakraftvunnen dom har dömts till fängelse och som i frihet avvaktar anstaltsplacering har på ett par år fördubblats.

För att kriminalvården skall kunna tillgodose rimliga anspråk på differentiering bör beläggningen enligt departementschefens bedömning inte överstiga 85 %. Under budgetåret 1980/81 var som mest drygt 96 % av antalet platser belagda. För de ur beläggningssynpunkt tyngsta månaderna var beläggningen 92 %. Departementschefen uppger också att platsbristen har medfört att möjligheterna att bemästra narkotikaproblem och våld intagna emellan har försvårats avsevärt. Dessutom innebär platsbristen mycket pressade arbetsförhållanden för kriminalvårdens personal.

Även på häktena är situationen besvärlig. Där har medelbeläggningen ökat med omkring 37 % under den senaste treårsperioden.

På grund av det hårda beläggningstrycket är omkring 140 tidigare stängda anstaltsplatser tillfälligt öppnade. Förslagen i budgetpropositionen innebär att kriminalvården tillförs ytterligare omkring 190 platser.

I budgetpropositionen uppger departementschefen att prognoserna ty-

der på att beläggningsen vid en oförändrad kriminalpolitik kommer att öka med 5—10 % under den närmaste femårsperioden. En tioprocentig ökning skulle innebära ett ytterligare platsbehov på omkring 400 platser.

I en nyligen framlagd proposition (1981/82:153) har regeringen föreslagit ändringar i reglerna om villkorlig frigivning och i reglerna om straff-tidsberäkning. Förslaget beräknas medföra vissa minskningar i fråga om beläggningsen.

Utskottet vill framhålla att förslagen i budgetpropositionen, som dikte-rats av det statsfinansiella läget, endast innebär en marginell förbättring av situationen på anstalterna och häktena. Förhållandena kan därför antas komma att vara otillfredsställande från beläggningsynpunkt även under den närmaste framtiden. Utskottet anser sig dock böra godta regeringens förslag såvitt nu är i fråga.

I fråga om biblioteksverksamheten innebär regeringens förslag en höj-ning av anslaget från 1 200 000 kr. till 1 496 000 kr., eller med ca 25 %. I motion 519 föreslås att ytterligare 390 000 kr. anvisas till biblioteksverk-samheten.

Frågan om biblioteksverksamheten vid anstalterna och häktena har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, senast förra året. Utskottet framhöll då det önskvärda i att de som är intagna på kriminalvårdens anstalter och de allmänna häktena åtnjuter samma biblioteksservice som andra medborgare. Det budgetförslag utskottet då hade att ta ställning till — och godtog — innebar en höjning av anslaget till biblioteksverksamhet med endast 7 % (prop. 1980/81:100 bilaga 5, JuU 35 s. 3 f, rskr 376). Förra budgetåret ökades posten med endast 5 % (prop. 1979/80:100 bilaga 5, JuU 34, rskr 282).

Mot bakgrund av vad som nu har sagts välkomnar utskottet den ökade satsning på biblioteksverksamheten som kommer till uttryck i årets bud-getproposition, och utskottet avstyrker bifall till motion 519 i denna del.

Utskottet godtar regeringens förslag till medelsberäkning. Utskottet har ingen erinran mot den av departementschefen beräknade driftstaten för förvaltning av fastigheter.

Narkotikafria avdelningar

I motionerna 519, 1216 och 1703 begärs en utökad satsning på drogfria vårdkedjor enligt modell efter det s. k. Österåkerprojektet.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att narkotikasituationen vid an-stalterna utgör ett svårbemästrat problem för kriminalvårdens del. Bland kriminalvårdens klientel är inslaget narkotikamissbrukare mycket större än hos befolkningen i allmänhet. Enligt vad som upplyses i budgetpropo-sitionen (s. 32) har det beräknats att 25—30 % av alla intagna på kriminal-vårdsanstalter är narkotikamissbrukare omedelbart innan verkställigheten påbörjas.

Stora ansträngningar görs för att komma till rätta med narkotikasituationen vid anstalterna. Ett självklart riktmärke för dessa är, såsom utskottet förra året uttalade, att intagna utan narkotikaproblem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika, att missbrukare avskärs från tillförsel av droger och att intagna förhindras att bedriva narkotikahandel inom anstalterna och ute i samhället (JuU 1980/81:35, rskr 378).

I enlighet med beslut vid riksmötet 1977/78 sker i mån av resurser differentiering av de intagna med hänsyn till narkotikaberoende. Sedan några år pågår ett projekt för behandling av narkotikamissbrukare vid kriminalvårdsanstalten Österåker. För projektet disponeras f. n. 48 platser vid anstalten. S. k. narkotikafria avdelningar har inrättats vid kriminalvårdsanstalterna Hall, Hinseberg, Härlanda och Malmö, omfattande sammanlagt 60 platser. Även på annat sätt görs försök att åstadkomma en differentiering. En betydande andel av de personer som dömts till mycket långa fängelsestraff för grova narkotikabrott är sålunda intagna på någon av de tre specialavdelningarna vid kriminalvårdsanstalterna Hall, Kumla och Norrköping.

De placeringar av missbrukare på behandlingshem och inom familjevård som sker med stöd av 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt kan betraktas som en differentieringsåtgärd. I genomsnitt är omkring 60 missbrukare placerade utom anstalt enligt detta lagrum. Här bör slutligen också nämnas den särskilda försöksverksamhet som i Stockholms och Uppsala län pågår med s. k. kontraktsvård för narkotikamissbrukare som har begått brott.

Möjligheterna att differentiera de intagna efter narkotikaberoende och behandlingsbehov är i hög grad beroende av beläggningssituationen inom kriminalvården. Denna är f. n. mycket ansträngd. Anstalternas utformning och karaktär är i sammanhanget också av stor betydelse. De nya lokalanstalter som tagits i bruk under senare år är på grund av bl. a. sina små avdelningar särskilt ändamålsenliga från differentieringssynpunkt. Avsikten är att övergå till mindre avdelningar också på vissa slutna riksanstalter (se prop. 1981/82:141).

Bl. a. i syfte att underlätta en ändamålsenlig differentiering har statsmakterna med verkan fr. o. m. den 1 januari 1981 infört möjligheten att förelägga en intagen att avlämna urinprov även om det inte finns någon konkret misstanke om att han är narkotikapåverkad. Även på annat sätt har kontrollen förstärkts. Bl. a. gäller detta rutinerna för visitationer. För att effektivisera de sju s. k. visitationspatrullernas verksamhet föreslås i budgetpropositionen att patrullerna utrustas med egna narkotikahundar.

Det skall också nämnas att regeringen nyligen har lagt fram ett förslag till ändringar i lagstiftningen om kriminalvård i anstalt (prop. 1981/82:141). Syftet är att öka möjligheterna att komma till rätta med narkotikamissbruk och brottslighet från de dömdas sida under anstaltstiden.

Vid ställningstagande till motionsönskemålen vill utskottet för sin del

peka på vikten av att man inför det fortsatta arbetet med bekämpningen av narkotikaproblemen inom kriminalvården får ytterligare kunskaper på området. Det sagda gäller inte minst erfarenheterna av Österåkerprojektet, som har pågått i snart fyra år och som tar i anspråk förhållandevis stora resurser, och verksamheten med narkotikafria avdelningar vid vissa andra anstalter.

Kriminalvårdsstyrelsens resurser för sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som det här är fråga om är begränsade. Regeringen har emellertid i en nyligen framlagd proposition om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop. 1981/82:143) förklarat att medel kommer att ställas till kriminalvårdsstyrelsens förfogande för bl. a. utvärdering av verksamheten med narkotikafria avdelningar vid kriminalvårdsanstalten Österåker m. fl. anstalter; styrelsen avses få disponera 1,5 milj. kr. av medel under femte huvudtiteln (socialdepartementet, A 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet). Enligt vad som framhålls i den nyss nämnda propositionen bör utvärderingarna komma till stånd så snabbt som möjligt.

Enligt utskottets mening bör de aktuella utvärderingarna avvaktas innan ställning tas till den i motionerna upptagna frågan om en utökad satsning på drogfria avdelningar. Utskottet avstyrker därmed bifall till motionerna 519, 1216 och 1703 i här behandlade delar.

B o s t a d s s i t u a t i o n e n f ö r s t r a f f a d e

I motion 918 efterlyses åtgärder för att förbättra möjligheterna för dem som avtjänar frihetsstraff att behålla sin bostad. I motionen pekas på att den straffade, som ju saknar inkomst, inte har möjlighet att betala hyran för sin bostad. Han riskerar därför att stå utan bostad när han lämnar anstalten. Enligt motionären skulle rehabiliteringen underlättas om samhällets ansvar för bostaden sträcktes ut.

Enligt den s. k. normaliseringsprincipen som betonades i 1973 års kriminalvårdsreform har de straffade samma rätt till samhällets stödåtgärder som andra människor, och kriminalvården skall så långt det är möjligt undvika att bygga upp egna resurser som motsvarar dem som andra samhällsorgan förfogar över. Också i samband med socialtjänstreformen fastslogs att kriminalvårdens klienter skall ha samma rätt till socialtjänstens insatser som andra medborgare (prop. 1979/80:1 del A s. 149).

Enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620) har den enskilde rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och sin livsföring i övrigt om hans behov inte kan tillgodoses på annat sätt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans resurser att leva ett självständigt liv.

I publikationen Rätten till bistånd som ingår i serien Allmänna råd från socialstyrelsen uttalas följande (s. 27).

1 Riksdagen 1981/82. 7 saml. Nr 44

När det gäller personer som är intagna på kriminalvårdsanstalt svarar staten för alla med värden förenade kostnader. Däremot kan kriminalvården inte svara för den intagnes egna kostnader. Den som inte kan betala sin hyra riskerar t. ex. att stå utan bostad vid frigivningen. Det ankommer på socialnämnden att ta ställning till hur man bör förfara i sådana fall. Det torde emellertid knappast kunna göras gällande att rätten till bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen inkluderar en rätt för den som avtjänar straff att få hyran betald. En sådan insats från socialnämndens sida är en rent förebyggande åtgärd som kommunen får vidta även om den enskilde inte har rätt till bistånd. Är strafftiden kort — t. ex. under sex månader — kan det vara rimligt att i avvaktan på frigivningen bistå den intagne med hyresbetalningarna om inte han själv eller någon närstående kan stå för dem. Vid längre strafftider bör man överväga möjligheten att överlåta lägenheten mot löfte från kommunen att försöka få fram en annan lägenhet när personen frigges.

Utskottet anser att den fråga som motionären tar upp är mycket viktig; de insatser som sker för att rehabilitera den som avtjänar ett fängelsestraff kan gå om intet om han saknar bostad efter frigivningen. Det är alltså angeläget att samhället så långt det är möjligt hjälper den intagne så att han inte behöver riskera att förlora sin bostad under anstaltstiden. Utskottet känner viss osäkerhet i frågan hur socialstyrelsens råd i detta avseende tillämpas i praktiken och över huvud taget i frågan vilka insatser som sker för att effektivt hjälpa kriminalvårdens klienter när det gäller bostadssituationen. Utskottet anser därför att det bör ske en kartläggning av vilka insatser samhället vidtar för att hjälpa dem som avtjänar fängelsestraff i fråga om bostadssituationen efter frigivningen. Det bör ankomma på regeringen att föranstalta om en sådan kartläggning. Vad utskottet nu har anfört med anledning av motion 918 bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

N A F F

I motion 664 tas upp den verksamhet som bedrivs av nämnderna för arbetsmarknads- och fackliga frågor vid kriminalvårdsanstalterna (NAFF). Enligt motionärerna bör nämndernas verksamhet förstärkas inte minst genom att kriminalvårdsstyrelsen ges möjlighet att fördela större resurser till nämndernas verksamhet. Motionärerna anför vidare att nämnderna bör få bättre möjligheter till påverkan, information och utbildning.

NAFF-verksamheten har byggts ut successivt under 1970-talet. F. n. är det bara vissa mindre frigångsanstalter som inte har NAFF. I NAFF ingår representanter för personalen och de intagna samt för arbetsmarknadens organisationer.

NAFF:s verksamhet finansieras ur anslaget till kriminalvårdsanstalterna (lönekostnadsanslaget).

I bestämmelser som kriminalvårdsstyrelsen har utfärdat beskrivs NAFF:s arbetsuppgifter på följande sätt (FAK 1977:12). NAFF är ett

kontaktorgan mellan kriminalvården och den civila arbetsmarknaden. NAFF skall behandla frågor rörande intagnas arbete och utbildning samt problem vid frigång och i samband med frigivningen. Även övriga sociala problem skall beaktas. NAFF skall medverka till att de intagna får hjälp i fackliga frågor och till att fackliga organisationer intresserar sig för de sociala problem som föreligger för kriminalvårdens klientel. NAFF bör vidare medverka till att företag i orten presenterar sin verksamhet och sina sysselsättningsmöjligheter m. m. för de intagna. NAFF:s ledamöter bör skaffa sig uppfattning om arbetsmarknadsläget i orten och i länet samt diskutera och vid behov föreslå ändringar eller komplettering av pågående utbildning/arbete vid anstalterna. Nämndens ledamöter bör ta initiativ till och medverka vid informationssammankomster i kriminalvårdsfrågor.

Det praktiska arbetet inom NAFF har till stor del inriktats på att underlätta samarbetet med utbildningsinstitutioner som AMU-centra och vuxengymnasier samt med arbetsplatser. NAFF har också anordnat olika former av facklig utbildning och på annat sätt informerat om facklig verksamhet. För att medverka till en förändring av samhällets attityder gentemot straffade personer har NAFF, genom konferenser och andra aktiviteter i samarbete med lokala fackliga organisationer, informerat allmänheten om de dömdas situation. NAFF har vidare tagit initiativ till samverkan med anpassningsgrupper på arbetsplatser och i viss utsträckning kunnat medverka i rekrytering av övervakare (SOU 1977:76 s. 207 och SOU 1981:92 s. 137).

I kriminalvårdsstyrelsens verksamhetsberättelse för år 1980 (s. 36) framhålls NAFF:s uppgift att ha kontakt med anpassningsgrupper inom företag, kommuner och landsting samt med företag där anpassningsgrupper inte finns. Det sägs vidare att arbetsmarknadens ständiga och ofta snabba strukturella omvandling kräver att nämnderna fortlöpande bistår med rådgivning i arbetsmarknadsfrågor och fackliga frågor.

I betänkandet (SOU 1977:76) Personalen vid kriminalvårdens anstalter föreslogs att NAFF skulle flyttas över från anstalterna till skyddskonsulentdistrikten. Förslaget har inte genomförts.

År 1980 bildades en central nämnd, kallad centrala NAFF, för att följa och förbättra lokala NAFF:s verksamhet. I centrala NAFF ingår representanter för kriminalvårdsstyrelsen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen och arbetsmarknadsstyrelsen. Vid sitt första sammanträde beslutade centrala NAFF att ange sina uppgifter på följande sätt:

- Centrala NAFF har till uppgift att följa verksamheten inom befintliga NAFF.
- Centrala NAFF har att ta initiativ till åtgärder för att förbättra NAFF:s verksamhet.
- Centrala NAFF har att diskutera och åtgärda ärenden anmälda från lokala NAFF eller ledamöter däri.

— Centrala NAFF har att ge synpunkter rörande bildandet av nya NAFF.

I samband med att 1973 års kriminalvårdsreform beslutades betonade utskottet värdet av att NAFF, som då endast fanns vid 14 anstalter, byggdes ut (JuU 1973:15 s. 7, se också JuU 1977/78:31 s. 8).

Utskottet anser att verksamheten inom NAFF fyller en viktig uppgift när det gäller rehabiliteringen av de intagna. Utskottet anser därför att det är glädjande att NAFF-verksamheten har byggts ut kraftigt under tiden efter det att kriminalvårdsreformen beslutades. På de allra flesta anstalterna torde arbetsförutsättningarna vara sådana att NAFF kan fullgöra sina uppgifter mycket väl och helt enligt de intentioner som låg bakom tillskapandet av NAFF. Genom tillkomsten av centrala NAFF har möjligheterna att ytterligare förbättra NAFF:s verksamhet ökat. Utskottet anser sig kunna konstatera att utvecklingen av NAFF:s verksamhet ligger i linje med motionsönskemålet. Men hänsyn härtill och då endast ett par år har förflutit sedan NAFF-verksamheten förstärktes genom inrättandet av centrala NAFF, saknas enligt utskottets mening skäl för riksdagen att nu vidta någon särskild åtgärd för att förstärka NAFF. Med det sagda avstyrker utskottet bifall till motion 664 i här behandlad del.

Straffverkställighet i den dömdes hemland

I motion 664 anförs att utlänningar som här i landet dömts till frihetsstraff i större utsträckning än f. n. bör kunna avtjäna straffen i sina hemländer. För att åstadkomma detta krävs överläggningar på internationell nivå. Enligt motionärerna bör Sverige ta initiativ till sådana.

Verkställighet av fängelsestraff kan överföras mellan de nordiska länderna. Detta sker inte med stöd av någon konvention, utan samarbetet grundar sig på att enhetlig lagstiftning i ämnet upprätthålls inom Norden. För Sveriges del finns reglerna i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

När det gäller att överföra verkställigheten av ett fängelsestraff från Sverige till en utomnordisk stat eller omvänt finns f. n. en europeisk konvention från år 1970 om brottmålsdoms internationella rättsverkningar (brottmålsdomskonventionen). Sverige tog inom Europarådet aktiv del i förberedelserna till denna konvention och tillträdde den som en av de första staterna. Hittills har konventionen i övrigt ratificerats av — förutom Danmark och Norge — Cypern, Turkiet och Österrike.

Enligt brottmålsdomskonventionen kan verkställigheten av frihetsberövande påföljd föras över från domslandet till en annan stat, bl. a. i fall då den dömda har sitt hemvist i den staten eller skall undergå annat frihetsstraff där. Detsamma gäller om verkställighet i den andra staten kan väntas underlätta den dömdes sociala anpassning liksom i vissa andra fall.

Huvudsakligen med anledning av Sveriges tillträde till brottmålsdoms-

konventionen har antagits en särskild lag (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom. Lagen går emellertid längre än vad konventionen ålägger fördragsslutande land. Detta gäller framför allt i två hänseenden. Dels ger den möjlighet att överföra verkställigheten till eller överta verkställigheten från andra främmande stater än dem som är anslutna till brottmålsdomskonventionen efter överenskommelse i det särskilda fallet; en förutsättning för detta är att synnerliga skäl föreligger. Dels ger lagen utrymme för bilaterala avtal om samarbete i verkställighetsfrågor mellan Sverige och andra stater.

Konventionen har tillämpats mycket sparsamt. Huvudskälet torde vara att så få stater ännu så länge har ratificerat den.

Frågan om att få till stånd internationella avtal rörande avtjänande av utdömda fängelsestraff i den dömdes hemland har nyligen diskuterats i kammaren. Justitieministern besvarade då en interpellation i ämnet och uttalade att Sverige i åtskilliga sammanhang inom Europarådet med eftertryck betonat vikten av att så många stater som möjligt tillträder brottmålsdomskonventionen; samma uppfattning har kommit till uttryck bl. a. i en del av rådet antagna rekommendationer. Enligt justitieministern väntas närmast Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz tillträda konventionen under år 1983. Även för bl. a. Italiens och Nederländernas del övervägs enligt uppgift ett tillträde.

Ett annat skäl till att brottmålsdomskonventionen har fått så förhållandevis liten praktisk betydelse kan enligt vad justitieministern uppgav i interpellationssvaret också vara att den procedur som konventionen förutsätter är rätt komplicerad; bl. a. av detta skäl pågår f. n. arbete inom en särskild Europarådskommitté på en ny konvention "om överförande av dömda". Även i detta arbete, som är långt framskridet, tar Sverige enligt justitieministern aktiv del. Den nya konventionen, som är avsedd att komplettera brottmålsdomskonventionen, sades komma att ge utrymme för ett enklare förfarande.

I sitt interpellationssvar anförde justitieministern vidare.

Det utrymme för bilaterala avtal i straffverkställighetsfrågor som internationella verkställighetslagen ger har hittills inte utnyttjats, men jag kan nämna att vissa sonderingar har förekommit i förhållande till USA. Numera deltar emellertid USA, liksom även Canada, som observatör i arbete på en ny Europarådskonvention. Detta har tagits som ett tecken på att de staterna kan vara beredda att ansluta sig till konventionen när den öppnas för undertecknande eller sluta ett särskilt avtal av samma innehåll med Europarådsstaterna. — Övriga stater med vilka bilaterala verkställighetsavtal skulle kunna få praktisk betydelse för svensk del tillhör till större delen en grupp länder, som Sverige till följd av grundläggande skillnader i rättssystemen hittills inte har haft något direkt samarbete med på det rättsliga området. (Snabbprotokoll från riksdagsdebatterna 1981/82:97.)

Utskottet vill för sin del i linje med önskemålet i motion 664 till att börja med framhålla att det från flera synpunkter — bl. a. humanitära — kan vara av värde att en här i landet dömd utlännings får möjlighet att avtjäna

straffet i sitt hemland. Det sagda gäller i synnerhet i förhållande till sådana länder som har likartade rättssystem. Beträffande andra länder kan det emellertid enligt utskottets mening finnas anledning till viss försiktighet när det gäller att överföra verkställigheten. Bl. a. måste beaktas skillnader i fråga om den vård och behandling som förekommer.

Som framgår av det anförda torde brottmålsdomskonventionen efter hand komma att ratificeras av allt fler stater. Enligt utskottets mening finns det också skäl anta att den kommande, av justitieministern omnämnda Europarådskonventionen kommer att visa sig vara värdefull för vissa fall. I linje med önskemålen i motion 664 ligger också de sonderingar som sker från svensk sida rörande bilaterala avtal i straffverkställighetsfrågor som den svenska lagstiftningen ger utrymme för. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet i detta hänseende påkallas därför inte, och utskottet avstyrker bifall till motion 664 i denna del.

Marknadsanpassade löner m. m.

I motion 519 efterlyses bl. a. ett system med marknadsmässiga löner, senareläggning av kvällsinläsningen vid anstalterna och en ökning av antalet fritidsassistenter.

Dessa frågor har, som motionärerna anger, behandlats av riksdagen tidigare. Frågan om *marknadsanpassade löner* behandlades av utskottet senast år 1979. Utskottet avstyrkte då bifall till en motion i ämnet bl. a. med hänvisning till att departementschefen hade aviserat att en kommitté skulle tillsättas för att utreda frågan (JuU 1978/79:32 s. 9 f, se också JuU 1975/76:28 s. 6 f). Kommittén tillsattes senare under år 1979 (MAIK-kommittén; Ju 1979:08; kommittéberättelsen 1980 del II s. 71). Kommittén räknar med att avsluta sitt arbete nästa år.

Frågan om *senareläggning av kvällsinläsningen* från kl. 20.00 till kl. 21.00 behandlades av utskottet senast år 1981. Utskottet avstyrkte då bifall till en motion i ämnet med hänvisning till de prioriteringar som måste göras av statsfinansiella skäl och till att de negativa effekterna av den nuvarande ordningen var högst begränsade (JuU 1980/81:35 s. 10 f, se också JuU 1979/80:34 s. 10 och JuU 1980/81:8 s. 17).

En motion med begäran om *utökning av antalet fritidsassistenter* behandlades också av utskottet senast år 1981. Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till budgetläget (JuU 1980/81:35 s. 10, se också JuU 1979/80:34 s. 9).

Utskottet saknar anledning att nu frångå sina tidigare ställningstaganden i dessa frågor. Utskottet avstyrker således bifall till motion 519 i här behandlade delar.

Eftervård

I motion 1703 framställs, såvitt nu är i fråga, önskemål om bättre rehabilitering av intagna på kriminalvårdsanstalt.

År 1979 och år 1981 behandlade utskottet motionsyrkanden av samma innehåll. Motionerna avslogs med hänvisning till fängelsestraffkommitténs (Ju 1979:04) och frivårdskommitténs (Ju 1979:05) arbete (JuU 1978/79:32 s. 15, JuU 1980/81:35 s. 12 f). Fängelsestraffkommittén har i huvudsak att behandla frågor som har direkt anknytning till fängelsestraffets utformning (kommittéberättelsen 1980 del II s. 34). Frivårdskommittén skall bl. a. pröva frågor om den framtida utformningen av kriminalvård i frihet (kommittéberättelsen 1980 del II s. 50).

Båda kommittéerna har nyligen avlämnat delbetänkanden (SOU 1981:92 och SOU 1981:90) som efter remissbehandling övervägs i justitiedepartementet.

Med hänsyn till de vittsyftande överväganden som pågår beträffande utformningen av påföljdssystemet anser utskottet inte att det finns skäl till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motion 1703 i nu behandlad del.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *förvaltning av fastigheter*
att riksdagen godkänner den av departementschefen beräknade driftstaten,
2. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 1) till *Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 127 935 000 kr.,
3. beträffande *narkotikafria avdelningar*
att riksdagen avslår motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 2 delvis), motion 1981/82:1216 i denna del (yrkande 2) och motion 1981/82:1703 i denna del (delvis),
4. beträffande *bostadssituationen för straffade*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:918 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om kartläggning av samhällets insatser i fråga om bostadssituationen för straffade,
5. beträffande *NAFF*
att riksdagen avslår motion 1981/82:664 i denna del (yrkande 4),
6. beträffande *straffverkställighet i den dömdes hemland*
att riksdagen avslår motion 1981/82:664 i denna del (yrkande 6),
7. beträffande *marknadsanpassade löner m. m.*
att riksdagen avslår motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 2 delvis),
8. beträffande *eftervård*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1703 i denna del (delvis).

3. **Frivården.** Regeringen har under punkt E 3 (s. 83 och 84) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 186 077 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:519 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås såvitt nu är i fråga att riksdagen under bilaga 5, E 3. Frivården, beslutar att anvisa ett med 750 000 kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp avseende behandlings- och stödåtgärder (yrkande 3).

I motion 1981/82:1220 av Doris Håvik (s) och Lilly Bergander (s) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att erforderlig uppräknning av ersättningsbeloppen till övervakare bör ske.

I motion 1981/82:1223 av Inger Lindquist m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen under andra huvudtiteln med bifall till förslagen i motionen beslutar att till Frivården för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 175 077 000 kr. (yrkande 2).

Utskottet

Medelsberäkningen

Under denna punkt föreslår regeringen att riksdagen anvisar ett förslagsanslag av 186 077 000 kr., vilket innebär en höjning i förhållande till anslaget för innevarande budgetår med 11 836 000 kr. Såvitt gäller behandlings- och stödåtgärder innebär regeringens förslag en minskning från 5 milj. kr. till 4,8 milj. kr.

Två motioner gäller medelsanvisningen under denna punkt. I den ena, motion 1223, begärs att riksdagen skall anvisa ett belopp som är 11 milj. kr. lägre än det regeringen har föreslagit. I den andra, motion 519, föreslås att riksdagen skall anvisa ett belopp som är 750 000 kr. högre än det regeringen har föreslagit.

I motion 1223 anförs att övervakningstiden för dem som har dömts till skyddstillsyn kan förkortas från nuvarande två år till ett år. Besparingseffekten av en sådan åtgärd skulle enligt motionärerna uppgå till 5 milj. kr. Motionärerna föreslår vidare att anställningsstopp införs i frivården. Motionärerna beräknar besparingarna av ett anställningsstopp till ca 6 milj. kr.

Enligt brottsbalken (BrB) förordnas övervakare för dem som har dömts till skyddstillsyn och för dem som har frigivits villkorligt från fängelse.

Under år 1980 var antalet personer för vilka övervakare hade förordnats i medeltal ca 16 000. Övervakning påbörjades för ca 10 000 personer. Av dessa var ca 6 300 dömda till skyldstillsyn.

Skyddstillsyn fortgår under en prövotid av tre år (BrB 28:4). Skyddstillsyn skall vara förenad med övervakning från prövotidens början. När två

år av prövotiden har förflutit upphör övervakningen utan särskilt beslut. Den kan dock förlängas. Det finns också möjligheter att besluta att övervakningen skall upphöra innan två år har gått (BrB 28:5).

Den som avtjänar fängelsestraff får friges villkorligt när två tredjedelar av tiden har avtjänats eller, om särskilda skäl föreligger, när halva tiden har avtjänats (BrB 26:6). För den som är villkorligt frigiven från fängelse löper en prövotid av minst ett och högst tre år eller, om den tid som återstår av straffet vid frigivningen överstiger tre år, högst fem år (BrB 26:10). Under prövotiden skall den frigivne stå under övervakning. Om övervakning inte behövs kan det dock beslutas att övervakning inte skall äga rum (BrB 26:11).

Olika frågor som gäller påföljdssystemet utreds av fängelsestraffkommittén (Ju 1979:04) och frivårdskommittén (Ju 1979:05). I fängelsestraffkommitténs uppdrag ingår att se över reglerna om villkorlig frigivning (kommittéberättelsen 1980 del II s. 34). Frivårdskommittén har till uppgift att pröva frågor om den framtida utformningen av kriminalvård i frihet (kommittéberättelsen 1980 del II s. 50).

Båda kommittéerna har nyligen avlämnat delbetänkanden som efter remissbehandling övervägs i justitiedepartementet.

Fängelsestraffkommittén har bl. a. föreslagit att reglerna om villkorlig frigivning skall ändras. Förslaget innebär bl. a. att villkorlig frigivning i de flesta fall skall ske redan när halva strafftiden har avtjänats. Kommittén har också föreslagit att prövotiden skall förkortas och att man i större utsträckning än f. n. skall kunna göra en individuell prövning av om den villkorligt frigivne bör stå under övervakning (SOU 1981:92).

Frivårdskommittén har bl. a. föreslagit att övervakningstiden för dem som har dömts till skyddstillsyn skall förkortas till ett år. Under övervakningstiden skall en väsentligt intensivare kontakt förekomma mellan den dömda och hans övervakare. Enligt förslaget skall vidare domstolarna i vissa fall kunna besluta om en ännu intensivare övervakning (SOU 1981:90).

I november år 1981 behandlade utskottet en motion i vilken begärdes en sänkning av anslaget till frivården för innevarande budgetår med 11 milj. kr. I motionen åberopades samma skäl som i den motion som behandlas nu. Utskottet avstyrkte bifall till motionen och anförde härvid följande (JuU 1981/82:14).

Förslag som kan leda till genomgripande förändringar av frivården kommer således att läggas fram inom kort. Utskottet anser att det mot bakgrund härav inte är lämpligt att nu fatta beslut som kan påverka personalsituationen inom frivården. Inte heller motionärernas förslag att nu förkorta övervakningstiden för dem som är dömda till skyddstillsyn bör — i avbidan på resultatet av frivårdskommitténs arbete — föranleda någon åtgärd av riksdagen.

En minoritet (m) inom utskottet ville bifalla motionen.

Riksdagen följde utskottet.

De kommittéförslag utskottet åsyftade förra året bereds f. n. i justitiedepartementet. Eftersom överväganden i aktuellt hänseende således pågår finner utskottet inte skäl att nu inta en annan ståndpunkt till besparingsförslagen i fråga. Utskottet avstyrker således bifall till motion 1223 i denna del.

När det så gäller motionsförslaget om ökade satsningar på frivården kan utskottet endast konstatera att det statsfinansiella läget inte medger en högre medelsanvisning än den regeringen föreslagit. Utskottet avstyrker således bifall till motion 519 i denna del.

I övrigt föranleder regeringens förslag till medelsanvisning inget uttalande från utskottet, och utskottet godtar det således.

Ersättning till övervakare

I motion 1220 begärs ett tillkännagivande om en uppräknning av övervakararvodet.

Inom frivårdsorganisationen finns ca 9 000 lekmanövervakare. De ersätts med 100 kr. i månaden per övervakningsuppdrag. Hälften av detta belopp är arvode och hälften är kostnadsersättning. De kan också i vissa fall få ersättning för resor och förlorad arbetsförtjänst. Vidare kan de få arvode för "särskilda stödåtgärder". Detta arvode utgår med 20 kr. per timme under högst 20 timmar per månad. Med särskilda stödåtgärder avses bl. a. speciella insatser i exempelvis arbets- eller utbildningssituationer, tillsyn vid vistelse i annan miljö under viss tid, mer regelbunden aktivering i fritidshänseende, systematisk planering och uppföljning av ekonomiska frågor och samtalsterapi eller liknande åtgärder.

De nuvarande reglerna om arvode till övervakare började tillämpas budgetåret 1977/78. De hade aviserats i 1977 års budgetproposition. Vid behandlingen av denna uttalade utskottet sin anslutning till den nya ordningen och anförde att det var värdefullt att övervakare i vissa speciella fall kan ges gottgörelse utöver den ordinarie ersättningen (JuU 1976/77:29 s. 14).

Frivårdskommittén har i ett nyligen avlämnat delbetänkande (SOU 1981:90) Frivårdspåföljder föreslagit ändringar i reglerna om övervakarersättning. Förslaget innebär att det nuvarande schablonarvodet avskaffas. För att undvika ökade administrativa kostnader bör enligt frivårdskommittén ändå ett visst belopp schablonmässigt utgå som ersättning för lokala resor, telefonkostnader m. m. samt mindre utlägg för klienten. Med hänsyn främst till den intensivare övervakning som enligt kommitténs förslag skall utövas kan dessa kostnader beräknas till 100 kr. i månaden. Detta belopp bör utgå schablonmässigt. Därutöver bör enligt kommittén liksom f. n. finnas möjligheter att ersätta övervakare för särskilda kostnader (s. 133 f).

Frivårdskommitténs delbetänkande bereds f. n. i justitiedepartementet.

Förra året behandlade utskottet en motion i vilken begärdes mera flexibla regler om övervakares ersättning för särskilda kostnader och särskilda insatser. Utskottet uttalade då att reglerna om ersättning till övervakare måste vara sådana att de främjar en önskvärd rekrytering till övervakaruppdrag och möjliggör att särskilda insatser sker för klienterna. Detta kunde enligt utskottets mening i och för sig tala för åtgärder i den riktning motionärerna förespråkade. Utskottet ansåg emellertid att det inte hade kommit fram något som tydde på att reglerna skulle vara behäftade med sådana brister att det fanns skäl för riksdagen att i dåvarande statsfinansiella läge ta något initiativ till sådan åtgärd som efterlystes i motionen. En annan sak, tillade utskottet, var att de förändringar i penningvärdet som ägt rum sedan ersättningsbeloppen fastställdes kunde motivera att man i det kommande budgetarbetet övervägde en justering av beloppen. Med dessa uttalanden avstyrkte utskottet bifall till motionen (JuU 1980/81:35 s. 17 f), och riksdagen följde utskottet.

När frågan om övervakaresättningen nu återkommer vill utskottet — i linje med vad som anförs i motionen — framhålla att de förändringar som har skett i penningvärdet sedan de nuvarande ersättningsbeloppen fastställdes mycket väl motiverar att ersättningsbeloppen höjs. Med hänsyn till de överväganden som pågår med anledning av frivårdskommitténs förslag och mot bakgrund av att sådana prioriteringar måste göras i budgetarbetet att inte ens mycket angelägna krav kan tillgodoses anser utskottet dock att riksdagen inte bör ta något sådant initiativ som begärs i motion 1220. Utskottet avstyrker således bifall till motionen.

U t s k o t t e t s h e m s t ä l l a n

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 3) och motion 1981/82:1223 i denna del (yrkande 2) till *Frivården* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 186 077 000 kr.,

2. beträffande *ersättning till övervakare*

att riksdagen avslår motion 1981/82:1220.

4. **Maskin- och verktygsutrustning m. m. m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 4 — E 6 (s. 84 och 85) och hemställer

1. att riksdagen till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 11 800 000 kr.,
2. att riksdagen till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för

budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 7 400 000 kr.,

3. att riksdagen till *Utbildning av personal m. fl.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 5 900 000 kr.

5. **Vårdutbildningsnämnden.** Regeringen har under punkt E 7 (s. 86) föreslagit riksdagen att till Vårdutbildningsnämnden för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 4 743 000 kr.

Motion

I motion 1981/82:1223 av Inger Lindquist m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen med bifall till förslagen i motionen beslutar att till Vårdutbildningsnämnden för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 2 743 000 kr. (yrkande 3).

Utskottet

Regeringens förslag under denna punkt innebär att anslaget höjs från 4 400 000 kr. till 4 743 000 kr., dvs. med 343 000 kr. Från anslaget betalas utgifter för de gemensamma kurser som vårdutbildningsnämnden anordnar för vård- och tillsynspersonal vid kriminalvårdens anstalter, ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Fr. o. m. den 1 januari 1983 kommer kommuner och landsting att ta över huvudmannskapet för de statliga ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna (SoU 1981/82:23, rskr 92). Förutsättningarna för vårdutbildningsnämndens verksamhet kommer därmed att förändras, och departementschefen uppger att han kommer att föreslå regeringen att i samband med utfärdandet av regleringsbrev ge nämnden i uppdrag att till regeringen komma in med förslag hur en avveckling av nämndens verksamhet skall ske.

I motion 1981/82:1223 anförs att nämnden skall avvecklas fr. o. m. den 1 januari 1983 och att anslaget därför kan minskas med 2 milj. kr.

Enligt utskottets mening kan det förutses att det i samband med de närmare övervägandena rörande avvecklingen av vårdutbildningsnämnden visar sig lämpligt att nämnden fortsätter sin verksamhet under en kortare övergångsperiod efter den 1 januari 1983. Regeringens förslag till medelsberäkning bör därför godtas, och motion 1223 avslås i denna del.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:1223 i denna del (yrkande 3) till *Vårdutbildningsnämnden* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 4 743 000 kr.

6. **Byggnadsarbeten för kriminalvården.** Regeringen har under punkt E 8 (s. 86—89) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att besluta om

byggnadsarbeten för kriminalvården inom de kostnadsramar som har förordats i propositionen, dels bemyndiga regeringen att fastställa tillgångsvården i enlighet med vad som har anförts i propositionen, dels till Byggnadsarbeten för kriminalvården för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 33 700 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:519 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag i enlighet med vad som anförts i motionen avseende reformering av kriminalvården (yrkande 2 delvis).

I motion 1981/82:1225 av Ralf Lindström (s) och Hans Pettersson i Helsingborg (s) hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående en ombyggnad av kriminalvårdsanstalten i Karlskrona.

I motion 1981/82:2031 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs, såvitt nu är i fråga, under hänvisning till motion 1981/82:2018, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förbättra beläggningssituationen vid kriminalvårdsanstalter och häkten (yrkande 3).

Utskottet

Budgetfrågor m. m.

Riktlinjer i fråga om utformningen av kriminalvårdens anstalter antogs genom 1973 års kriminalvårdsreform. Riksdagen har vid behandlingen av 1980 års budgetproposition godkänt en principplan för förändringar i lokalanstaltsorganisationen (prop. 1979/80:100 bil. 5 s. 68—72, JuU 34 s. 1—4, rskr 282). Planen innebär att nya lokalanstalter uppförs i områden som f. n. har brist på lokalanstaltsplatser. Vidare förutsätts i planen att ett antal anstalter från 1800-talet samt vissa andra anstalter som är i mycket dåligt skick byts ut.

Regeringens förslag under förevarande punkt innebär bl. a. att kostnadsramar beräknas på sammanlagt 34 milj. kr. för en ombyggnad av kriminalvårdsanstalten Svartsjö, varigenom en sluten lokalanstalt med 42 platser och en öppen lokalanstalt med 40 platser erhålls, för en ny huvudbyggnad vid lokalanstalten Mäshult, en ombyggnad av en bostadspaviljong vid kriminalvårdsanstalten Norrtälje samt en nybyggnad för administrations- och sjukmottagningslokaler vid kriminalvårdsanstalten Sjöboda.

Det kan här tilläggas att regeringen i en nyligen framlagd proposition (prop. 1981/82:141) presenterat en plan för ett successivt inrättande av mindre bostadsavdelningar vid vissa rixanstalter till en beräknad kostnad av 30 milj. kr. under en period av tre till fyra år.

I motion 519 förespråkas ett snabbare förverkligande av lokalanstalts-systemet. I motion 2031 begärs ett tillkännagivande om åtgärder för att förbättra beläggningssituationen. Bakom önskemålet ligger bl. a. tanken att principplanen för anstaltsbyggandet inte får tillämpas statiskt; en snabbare utbyggnad måste prövas i relation till de kostnader som drabbar kriminalvården till följd av beläggningssituationen.

I budgetpropositionen uttalar chefen för justitiedepartementet att beläggningssystemet, som utskottet berört under punkt 2 ovan, medför att lokalanstaltsbyggandet måste intensifieras. Utvecklingen kan också enligt departementschefen medföra att gamla enheter inte kan läggas ned i enlighet med planen utan måste utnyttjas under ett övergångsskede.

Av vad nu sagts framgår att regeringens aktuella planer i fråga om byggandet av lokalanstalter i linje med motionsönskemålen är inriktade på ett snabbare förverkligande. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna 519 och 2031 i här behandlade delar erfordras därför inte.

Utskottet har inte något att erinra mot regeringens begäran om bemyndigande att besluta om byggnadsarbeten för kriminalvården och att fastställa tillgångsvärden, och utskottet godtar regeringens medelsberäkning.

Kriminalvårdsanstalten Karlskrona

Enligt den nyss nämnda principplanen för förändringar i lokalanstaltsorganisationen skall i Karlskrona byggas en ny anstalt i stället för den nuvarande anstalten som uppförts under 1800-talet. Den nya anstalten har ursprungligen beräknats bli tagen i bruk år 1986.

I motion 1225 anförs att personalen på anstalten arbetat fram ett utförligt förslag med kostnadsberäkning för en ombyggnad i stället för nybyggnad. Ombyggnaden skulle väl fylla behovet för en lokalanstalt och innebära ett betydligt billigare alternativ än en nybyggnad. Enligt motionärerna bör det göras en seriös utvärdering och en bedömning av ombyggnadsförslaget, och ombyggnaden bör utföras om det visar sig att den är ett bra alternativ. Enligt motionsyrkandet bör det anförda ges regeringen till känna.

Utskottet, som i likhet med motionärerna anser att det oegennyttiga planeringsarbete som de anställda utfört är värt beaktande, utgår från att möjligheterna att utnyttja den befintliga anstalten övervägs i regeringens arbete på att förverkliga planen för lokalanstaltsbyggandet. Med detta uttalande avstyrker utskottet bifall till motion 1225.

Frigångshem

I motion 519 efterlyses en ökad satsning på frigångshem.

Ett likartat motionsyrkande behandlades av utskottet förra året. Utskottet avstyrkte då bifall till yrkandet med hänvisning till beläggningssituatio-

nen och till det nyligen fattade beslutet om den fortsatta utbyggnaden av lokalanstalterna (JuU 1980/81:35 s. 21 f).

Utskottet, som inhämtat att regeringen f. n. överväger att låta förändra vissa frivårdshotell och inackorderingshem till avdelningar eller anstalter med frigångsplatser, saknar anledning att frångå sitt tidigare ställningstagande. Utskottet avstyrker alltså bifall till motion 519 i här behandlad del.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *kostnadsramar*
att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om byggnadsarbeten för kriminalvården inom de kostnadsramar som har förordats i propositionen,
2. beträffande *tillgångsvärden*
att riksdagen bemyndigar regeringen att fastställa tillgångsvärden i enlighet med vad som har anförts i propositionen,
3. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen till *Byggnadsarbeten för kriminalvården* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 33 700 000 kr.,
4. beträffande *snabbare utbyggnad av lokalanstalter m. m.*
att riksdagen avslår motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 2 delvis) och motion 1981/82:2031 i denna del (yrkande 3),
5. beträffande *kriminalvårdsanstalten Karlskrona*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1225,
6. beträffande *frigångshem*
att riksdagen avslår motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 2 delvis).

Stockholm den 20 april 1982

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s) och Bonnie Bernström (fp).

Reservationer

Bertil Lidgard (m), Björn Körlöf (m) och Göte Jonsson (m) har avgett följande reservationer.

1. Frivården (punkt 3, mom. 1)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "De kommittéförslag" och som slutar med "1223 i denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det statsfinansiella läget sådant att det inte går att undvika att göra besparingar inom frivården. De i motion 1223 föreslagna åtgärderna är av sådant slag att ett genomförande av dem inte skulle innebära att fortsatta överväganden beträffande den framtida utformningen av frivården försvåras. Även i övriga avseenden framstår de som lämpliga. Utskottet förordar således att riksdagen, som föreslås i motion 1223, till Frivården anvisar ett belopp som är 11 milj. kr. lägre än det regeringen har föreslagit. Det bör ankomma på regeringen att skyndsamt förelägga riksdagen förslag till sådana författningsändringar som utskottets ställningstagande påkallar.

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *medelsberäkningen*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag, med bifall till motion 1981/82:1223 i denna del (yrkande 2) och med avslag på motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 3) till *Frivården* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 175 077 000 kr.

2. Vårdutbildningsnämnden (punkt 5)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Enligt utskottets" och som slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Huvudmannaskapet för de statliga ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna skall övertas av kommuner och landsting fr. o. m. den 1 januari 1983. Därav följer att medel inte behöver anvisas för vårdutbildningsnämnden för tiden därefter. Utskottet förordar därför att riksdagen, som föreslås i motion 1223, till Vårdutbildningsnämnden anvisar ett belopp som är 2 milj. kr. lägre än det regeringen har föreslagit.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1223 i denna del (yrkande 3) till *Vårdutbildnings-*

nämnden för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 2 743 000 kr.

3. Snabbare utbyggnad av lokalanstalter m. m. (punkt 6, mom. 4)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Av vad" och slutar med "därför inte" bort ha följande lydelse:

Av vad nu sagts framgår att regeringens aktuella planer i fråga om byggandet av lokalanstalter i linje med önskemålet i motion 519 är inriktade på ett snabbare förverkligande. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motion 519 i den delen erfordras därför inte.

När det gäller frågan i vilken takt planen skall förverkligas och i vilken omfattning resurser skall anslås för ändamålet är det enligt utskottets mening angeläget att beakta de oroväckande stora samhällseliga kostnader som den senare tidens beläggningssituation på anstalter och häkten medför. Platsbristen medför nämligen bl. a. att häktade från t. ex. södra och mellersta Sverige måste placeras i norra Sverige. Detta leder till extra kostnader inte bara för kriminalvården utan också för polisväsendet och advokatväsendet till följd av transporter och resor.

Situationen leder vidare till att förundersökning och lagföring i övrigt försvåras och fördröjs, vilket i sin tur kan få negativa följder från sociala och kriminalpolitiska utgångspunkter för de misstänkta. Och detta kan i sin tur föra med sig ytterligare samhällsekonomiska belastningar.

I detta sammanhang bör enligt utskottets mening särskilt framhållas att en lösning på problemet inte kan få sökas genom förändringar i fråga om påföljder för brott eller ändrade frigivningsregler. Lagstiftningen i dessa avseenden måste framgent liksom hittills vara grundad på noggranna rättsliga och kriminalpolitiska överväganden. Det är av stor vikt att sådana överväganden är väl förankrade i det allmänna rättsmedvetandet och inte får påverkas av sådana ovidkommande faktorer som tillgången på anstaltsplatser inom kriminalvården.

Vad utskottet nu med anledning av motion 2031 i här behandlad del uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *snabbare utbyggnad av lokalanstalter m. m.*

att riksdagen avslår motion 1981/82:519 i denna del (yrkande 2 delvis) och med anledning av motion 1981/82:2031 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

Särskilt yttrande

NAFF (punkt 2, mom. 5)

Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s) och Karl-Gustaf Mathsson (s) anför:

Som utskottet anför fyller verksamheten inom NAFF en viktig uppgift när det gäller rehabiliteringen av intagna och det är, som utskottet också anför, glädjande att NAFF-verksamheten har byggts ut kraftigt under tiden efter det att kriminalvårdsreformen beslutades. Vi vill framhålla att det är angeläget att samhället ägnar ökad uppmärksamhet åt NAFF-verksamheten och stöder den på olika sätt. Inte minst mot bakgrund av att centrala NAFF nyligen har inrättats finns det skäl att nu och i den närmaste framtiden noga följa verksamheten och vidta de åtgärder som kan vara påkallade för att förbättra arbetsförutsättningarna för NAFF. Vi vill här särskilt peka på NAFF:s möjligheter att genom information och utbildning påverka allmänhetens syn på och attityder till straffade. I detta avseende torde NAFF ha helt andra möjligheter än andra myndighetsorganisationer, och mot bakgrund av det allt hårdare kriminalpolitiska klimatet är det särskilt viktigt att NAFF-verksamheten uppmärksammas ur denna aspekt.